

DİNİ YORUM FARKLILIKLARININ SEBEPLERİ

- İslam dininin temel kaynakları Kur'an-ı Kerim ve sünnettir. Hz. Muhammed (s.a.v.) hayatta olduğu sürece ortaya çıkan sorunlara anında çözüm önerileri sunmuş, insanların anlamakta zorluk çektiği konulara açıklık getirmiştir.
- Ancak Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatının ardından İslam dünyasının çeşitli bölgelere yayılması, insanların yeni kültür ve yaşam tarzı oluşturmaları gibi sebeplerle bazı sorunlar ortaya çıkmış ve insanlar bu sorunlara çözüm arama ihtiyacı hissetmiştir.
- İnsanların düşünce yeteneklerinin birbirinden farklı olması, insanın içinde bulunduğu sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklar insanların farklı fikirlere sahip mezhepler oluşturmalarına sebep olmuştur.

İnsanın Yapısından Kaynaklanan Sebepler

- İnsanların yetenekleri, ilgi alanları, karakterleri, bakış açıları birbirlerinden farklıdır. Bu sebeple bir olaya herkes farklı bir bakış açısı ile yaklaşarak farklı çözüm önerileri getirebilir.
- Allah'ın (c.c.) insanlara verdiği akıl ve düşünce kabiliyetleri farklı özelliklere sahiptir. Duyguları da buna göre şekillenmektedir. Bunlar da insanların farklı fikirlere sahip olmasına ve mezheplerin şekillenmesine yol açmıştır.

Sosyal Sebepler

- İnsanların yaşadıkları sosyal çevreler insanların düşüncelerinin şekillenmesine ve olaylara farklı bakış açıları geliştirmelerine sebep olmaktadır.
- Yaşanan savaşlar, doğal afetler, siyasi ve ekonomik krizler de mezheplerin genel özelliklerine etki etmiştir.

Kültürel Sebepler

- Müslümanlığın çeşitli bölgelere kadar uzanması insanların farklı inanç ve kültürlerle tanışmasına neden olmuş, Müslümanların dini konularına farklı bir yaklaşım sergilemesine neden olmuştur.
- Ortaya atılan düşünceler İslam dininin temel ilkeleri üzerinde değil, farklı tutum sergilenebilecek konular üzerinde olmuştur.

Coğrafi Sebepler

- İnsanların yaşadıkları coğrafyada etkili olan iklim, kıyafet tarzı, yemek kültürü İslam düşüncesinde ortaya çıkan yorum şekillerinde etki etmiştir.
- Bulundukları bölgede etkili olan mezhepler gerek kıyafet gerek yaşam tarzı olarak insanlara önerilerde bulunmuşlar, iklimin de insan yapısına verdiği şekil ile olaylara farklı yaklaşımlar getirmişlerdir.

Siyasi Sebepler

- Özellikle dört halife döneminde başlayan bazı siyasi olaylar çeşitli mezheplerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatı ile kimin halife olacağı konusu büyük bir sorun teşkil etmiş, Müslümanlar bu nedenle çeşitli gruplara ayrılmıştır.
- Hz. Ali (r.a.) ile Hz. Aişe (r.a.) arasında meydana gelen Cemel Vakası, Hz. Ali (r.a.) ile Muâviye bin Ebu Süfyan arasında meydana gelen Sıffin Savaşı Haricilik ve Şiilik gibi itikadi ekollerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.
- Belirtilen savaşlarda ölen ve öldürülen Müslümanların ahiretteki durumunun ne olacağı konusundaki tartışmalar da Mürcie ve Mutezile gibi itikadi yorumların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Dinî Metinlerden Kaynaklanan Sebepler

- Kur'an-ı Kerim açık ve net bir kitap olmasına karşın insanların farklı zekâ ve tecrübeye sahip olması ayetlerin farklı yorumlanmasına sebep olmuştur.
- Örneğin Kur'an'da yer alan "Allah'ın eli", "Allah'ın yüzü" gibi ifadeler farklı anlaşılmalara neden olmuş. Bazı İslam alimleri bu ifadelerin mecaz olarak anlaşılması gerektiğini öne sürerken bazıları da bu konuda yorumsuz kalmıştır.
- Ayetlerin farklı anlama gelmesi tevil yapılmasını gerekli kılmıştır. **Tevil**, birçok anlama geldiği düşünülen ayetin İslam âlimleri tarafından içerdiği anlam bakımından birinin tercih edilmesidir.
- Hz. Muhammed'in (s.a.v.) hadisleri de farklı yorumlara sebep olmuş, insanlar olay ve bağlam dışı yaptıkları yorumlar sebebiyle olaylara farklı yaklaşımlar getirmişlerdir.
- Hadisler günümüze kadar aktarılırken her ne kadar hassas davranılsa da bazı sözlerin Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ait olup olmadığı da tartışmalara sebep olmuştur.

Not: Ortaya çıkan mezheplerde İslam alimlerinin çoğu Kur'an ve sünnete bağlı kalarak yorumlarda bulunmuşlar, dinin özüne zarar vermeme konusunda hassasiyet göstermişlerdir.

Not: Farklı din anlayışları düşünce alanında bir canlılık sağlamış, problem olarak görünen sorunlara getirilen çözümler ile insanların hayatları kolaylaştırılmıştır.

DİNİ YORUMLARLA İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR

- Din, inanç, ibadet ve ahlak olmak üzere üç ana temel üzerine kuruludur. İnsanlar doğaları gereği yüce bir ilaha inanır, inançların gerekleri olan davranış ve ibadetleri sergiler ve toplumsal yaşamın getirmiş olduğu ahlak ilkelerine bağlı bir şekilde yaşamaya gayret gösterir. İslam dini bu ana esaslar üzerine insanlara yol göstermiştir.

- Öğretmenlerimiz öğrencileri ile paylaşabilir.
- Bu içerik  **Din ve Kültür**'ün katkılarıyla hazırlanmıştır.
- Sadece öğretmen ve öğrencilerin ücretsiz kullanımına sunulmaktadır.
- Herhangi bir site ya da kitapta yayınlanmasına (isim belirtilse dahi) izin verilmemektedir.
- Bu dokümanın tüm yayın hakları mikailokumus.com'a aittir.

• Dinin temel öğelerinden olan inanç sistemlerini ifade etmek için **itikad** ve **akaid** kavramları kullanılır. İslam dinini bu alanda delilleri ile birlikte savunan ilme de kelim denir.

• İslam'ın ibadet anlayışı, haram-helal ölçüsü, insanlar arası hukuki olayları inceleyen ilme de **fıkıh** denilmektedir. Fıkıh ilminin temelini ise Kur'an, sünnet, icma ve kıyas oluşturur. İbadetlerin uygulama biçimleri, insanlar arasındaki ticaret, evlilik, ortaklık gibi konular bu ilmin konusudur.

• İnanç ve ibadetler konusunda zamanın şartları dikkate alınarak ortaya atılan düşünce akımlarına da **mezhep** denilmektedir. Kur'an'da belirtilen esaslar Hz. Muhammed'in (s.a.v.) sünneti ile hayata aktarılmış ancak farklı kültürlere yansımalarında çeşitlilikler ortaya çıkmıştır. Bu da mezheplerin şekillenmesine rol oynamıştır.

• Fırka ise genellikle siyasi ve itikadi mezhepler için kullanılmaktadır. Sözlükte ayırmak, bölmek gibi anlamlara gelen fırka mezhepleri şekillendirmek ve isimlendirmek için kullanılmıştır.

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE İTİKADİ VE SİYASİ YORUMLAR

• İslam düşüncesinde ortaya çıkan en yaygın itikadi siyasi mezhepler Ehl-i sünnet ve Şia'dır. Bu mezhepler İslam inanç esaslarındaki farklı yaklaşımlar ve siyasi farklılıklar nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Ehl-i Sünnet

• Hz. Muhammed (s.a.v.) ile sahabenin, dinin temel konularında takip ettikleri yolu benimseyenleri ifade eden bir ekoldür.

• Zamanla ortaya çıkan Haricilik, Mürcie, Mutezile ve Şia gibi mezhepler bazı kesimler tarafından doğru karşılanmamış bu kesimin "Biz herhangi bir kesimi değil Hz. Muhammed ve sahabenin yolunu tercih ediyoruz." demesine sebep olmuştur.

• Ehl-i Sünnet'in şekillenmesinde Hasan Basri'nin ve Ebu Hanife'nin rolü bulunmaktadır. Hasa Basri, Emevi iktidarını tenkit etmiş ancak ortaya çıkan isyanlara karışılmaması gerektiğini söylemiştir. Bu ekolün inanç ile ilgili görüşlerinin şekillenmesinde de Ebu Hanife'nin görüşleri belirleyici olmuştur.

• Ehl-i Sünnet görüşü genel hatlarıyla aynı düşünceyi paylaşırsa da kendi içerisinde **Maturidilik** ve **Eşarilik** olmak üzere iki ana ekole ayrılmıştır.

• **Maturidilik**, Ebû Mansur Muhammed b. Mahmud el-Maturidi'nin görüşleri ile ortaya çıkmıştır. Dini konuları şüpheye yer vermeyecek şekilde **akli** ve **nakli** delillerle ispatlamaya çalışmış, Fıkıh konularında da Hanefi mezhebinin görüşlerini kabul etmiştir.

• Özellikle Türkler arasında büyük ilgi gören Maturidilik Kuzey Afrika, Orta Asya, Hindistan, Pakistan, Malezya ve Endonezya'ya kadar uzanmış, Mutezile gibi akli aşırı ön planda tutan mezheplere karşı çıkmış ve dini nakiller ile akli uzlaştırmayı amaçlamıştır.

• Maturidiliğe göre Allah'ın (c.c.) varlığı, ahiret inancı gibi bilgiler akıl ile kavranabilir. Akıl ile iyi ve kötü ayırt edilebilir. Ayrıca bu mezhebin görüşüne göre büyük günah işleyen bir kimse dinden çıkmaz ancak günahkâr olur.

• Maturidiliğe göre insan bir fiil gerçekleştirmek istediğinde Allah (c.c.) o kimsede bir güç yaratır. İnsan da kendisine verilen bu güç ile eylemini gerçekleştirir.

• **Eşarilik**, Ebû'l-Hasen el-Eşarî'nin görüşleri ile ortaya çıkmıştır. İlk başlarda Mutezile'nin görüşlerini savunmuş fakat daha sonra bu görüşlerden vazgeçmiştir. Görüşlerinde hadisleri ve sünneti merkeze alan bir yaklaşım sergilemiştir.

• Özellikle Irak ve Suriyede kabul gören Eşarilik Hicaz, Horasan, Mısır ve Kuzey Afrika'da yaygınlaşmıştır.

• Eşariliğe göre ahirre Müslümanlar Allah'ı (c.c.) göreceklerdir. Ayrıca Eşariliğe göre insan akli ile iyiyi ve kötüyü tespit edemez. İyi ve kötünün bilgisi ancak Allah'ın (c.c.) bildirmesi ile bilinebilir. Büyük günah işleyen bir Müslüman günahını çekene kadar cehennemde durur sonra cennete gider veya Allah (c.c.) affedebilir de.

Şia

• Hz. Muhammed (s.a.v.) vefat ettikten sonra halifeliğe (imamet) en layık kişinin Hz. Ali (r.a.) ve onun ailesinin gelmesi gerektiğini düşünen, diğer halifelerin de onun soyundan gelmesi gerektiğini savunan topluluklardır.

• Şiilere göre imamet İslam'ın inanç esaslarının bir parçasıdır. Şiiler Hz. Ali'nin (r.a.) imametinin ayet ve hadislerle sabit olduğunu savunurlar. Bu nedenle Hz. Ali'den (r.a.) önceki halifelerin hilafetini meşru olarak görmeyiz.

• Şia düşüncesine göre Hz. Muhammed (s.a.v.) Veda Haccı'ndan dönerken Gadir-i Hum denen bir bölgede kendisinden sonra Hz. Ali'nin (s.a.v.) halife olması gerektiğini söyler.

• Şiiler aynı zamanda on iki imamın günahsız olduğunu ve son imam olan Muhammed Mehdi'nin bir gün dünyaya geleceğini düşünürler.

Sırasıyla on iki imam şu şekildedir:

Hz. Ali – Hz. Hasan – Hz. Hüseyin – Zeynelabidin – Muhammed Bakır – Cafer-i Sadık – Musa Kazım – Ali Rıza – Muhammed Taki – Ali Naki – Hasan Askeri – Muhammed Mehdi

- Öğretmenlerimiz öğrencileri ile paylaşabilir.
- Bu içerik  **Din ve Kültür**'ün katkılarıyla hazırlanmıştır.
- Sadece öğretmen ve öğrencilerin ücretsiz kullanımına sunulmaktadır.
- Herhangi bir site ya da kitapta yayınlanmasına (isim belirtilse dahi) izin verilmemektedir.
- Bu dokümanın tüm yayın hakları **mikailokumus.com**'a aittir.

- Şia'nın İmamiye kolunda on iki imama olan inançlarından dolayı "**İsnâ aşeriyye**" de denilmektedir. İran'da resmi mezhep olarak kabul edilen İmamiye'ye göre dinin temel esasları tevhid, nübüvvet, imamet, ahiret ve adalettir.
- İmamiye ekolü on iki imamın ölmediğini, günü geldiğinde tekrardan dünyaya gelip yeryüzünü adaletle yöneteceğini savunurlar.
- Şia'nın bir başka kolu olan Zeydiye ekolü de imam olarak dördüncü imam olan Ali Zeynelabidin'in oğlu Zeyd'i imam kabul eder.
- Zeydiye ekolü Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kimseyi imam olarak tayin etmediğini, Haşımoğullarına mensup, ilim, cesaret ve takva sahibi bir kimse imametini ilan edebilir. Onlara göre imamların sayısı on iki ile sınırlı değildir, onlar günahsız da kabul etmezler.

İSLAM DÜŞÜNCESİNDE FIKHİ YORUMLAR

- Fıkıh alanında ortaya çıkan sorulara çözüm üretmeye çalışan İslam alimleri zamanla etraflarında topluluk oluşturmuşlar ve fıkhi mezheplerin oluşumunu sağlamışlardır.
- Fıkhi konularda görüş ortaya koyan İslam alimlerinin kesin hükümler konusunda ihtilafları söz konusu değildir. Sadece yeni ortaya çıkan meseleler ile ilgili görüşler geliştirilmiştir.

Hanefilik

- İmam-ı Azam Ebû Hanife'nin (Asıl adı: Numan bin Sabit) görüş ve düşünceleri ile ortaya çıkmıştır. Nakil ile akıl arasında dengeli bir tutum sergilemeyi tercih etmiştir.
- Dinin genel ilkelerine bağlı kalarak toplumun geleneklerini ve insan için faydalı olanı dikkate alarak görüş geliştirmiştir. Bu da mezhebin insanlar tarafından kabul görmesini kolaylaştırmıştır.
- İmam Muhammed ve Ebû Yusuf isimli öğrencileri yetiştirmiş, bulunduğu toplumda insanlara dinin emir ve yasaklarını anlatmak için çaba harcamıştır. Abbasiler döneminden itibaren büyük gelişme göstermiş, Türkiye başta olmak üzere Balkanlar'da, Hindistan'da, Pakistan'da, Afganistan'da, Irak ve Suriye'de kabul görmüştür.

Malikilik

- Malik b. Enes'in görüşleri ile ortaya çıkmıştır. Görüşlerinde önce Kur'an'a sonra sünnete, ardından sahabenin ve tabiin sözlerine bakmıştır. Özellikle Medine halkının uygulamalarına diğer mezheplerden daha çok önem vermiştir.
- Hicaz bölgesinden başlayarak Mısır, Kuzey Afrika ve Endülüs'e kadar yayılmış, Tunus, Cezayir, Fas ve Sudan'a kadar uzanmıştır. Endülüs Emevi Devleti de bir dönem bu mezhebi resmi mezhep olarak kabul etmiştir.

Şafilik

- Muhammed b. İdris eş-Şafii'nin görüşleri ile ortaya çıkmıştır. Birçok farklı bölgeyi gezerek çevrenin ihtiyaçları doğrultusunda görüş geliştirmiş, fıkıh usulünün sistemlemesine büyük katkı sağlamıştır.
- er-Risale isimli kitabı ile fıkıh usulüne dair temel ilkeleri açıklamış kendisinden sonraki alimlere kaynaklık etmiştir. Görüş geliştirirken Kur'an ve sünneti merkeze alan bir tutum sergilemiş, buralarda yer almayan konular için önce icma sonra kıyas yöntemine başvurmuştur.
- Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgeleri ile Mısır, Suriye, Filistin, Irak ve Endonezya'da yaygın bir mezheptir.

Hanbelilik

- Ahmed b. Hanbel'in görüşleri ile ortaya çıkmıştır. Sünnete dayalı bir fıkıh anlayışını kabul etmekle birlikte Kur'an'a bağlı görüş geliştirmiştir.
- Hakkında haram olduğuna dair kesin bir hüküm bulunmayan şeyin helal olduğu düşüncesini savunmaktadır. Daha çok Hicaz bölgesi, Irak, Suriye, Filistin ve Mısır'da yaygın olarak görülmektedir.

Caferilik

- İmam Cafer-i Sadık'ın görüşleri ile ortaya çıkmıştır. İmam Malik ve Ebû Hanife ile görüş alışverişinde bulunmuştur.
- Caferiliğe göre on iki imama inanmak dinin asli hükümlerindendir. Bundan dolayı Kur'an ve sünnete ek olarak on iki imamın sözlerini de delil olarak kabul ederler.
- İmamiye'nin fıkhi yorumu olan Caferilik İran, Irak, Suriye, bazı körfez ülkeleri ile Afganistan ve Pakistan'da yaygın olarak kabul edilmektedir.

KUR'AN'DAN MESAJLAR: NİSÂ SURESİ 59. AYET

"Ey İnananlar! Allah'a itaat edin, Peygambere ve sizden buyruk sahibi olanlara itaat edin. Eğer bir şeyde çekişerseniz, Allah'a ve ahiret gününe inanmışsanız onun halini Allah'a ve Peygambere bırakın. Bu, hayırlı ve netice itibarıyla en güzeldir."

Not: Sureye adını veren "**nisa**" sözcüğü "**kadınlar**" anlamına gelmektedir.

- Bu surede Kur'an ve sünnetin temel kaynak olduğu vurgulanmış, bu kaynaklarda belirtilen esaslara bağlı kalınması emredilmiştir.
- Kur'an ve sünnete bağlı kalmak şartı ile toplumda söz sahibi olanlara ve yöneticilere itaat etmek de dikkat edilmesi gereken esaslardan biridir. Bu tutum toplumda ortak karar alınmasını, insanlar arasındaki birlik ve beraberliği sağlamaktadır.